

Ustno ocenjevanje – kako in kdaj?

Ocenjevanje znanja je ugotavljanje in vrednotenje doseženega znanja po zaključenem obdobju učenja in zapis (formalizacija) te presoje v ocenah. Ocenjevanje znanja je le del učnega procesa, sestavina pouka in je vezano na potek učenja in poučevanja (npr. učni sklop). Načine ocenjevanja določa 10. člen Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (Uradni list RS, št. 52/13): »Ocenjujejo se učenčevi ustni odgovori ter pisni, likovni, tehnični, praktični in drugi izdelki, projektno delo in nastopi učencev.«

Ocenjujemo lahko le tista znanja in veščine, ki so jih imeli učenci možnost usvojiti oz. razvijati v učnem procesu, zato je treba hkrati z načrtovanjem poučevanja in učenja (kaj in kako se bodo učenci učili) načrtovati tudi vrednotenje znanja (kako bodo učenci izkazali usvojeno znanje in veščine pri preverjanju in ocenjevanju). Ocenjujemo namreč lahko le tisto in tako, kot smo poučevali. Ne ocenimo pa tistih znanj in veščin, za katere nimamo podlag v ciljih in standardih učnega načrta, čeprav jih v učnem procesu poučujemo, razvijamo in preverjamo.

Pri nas je ustno ocenjevanje dokaj razširjen način. Ustno preverjanje in ocenjevanje je nujno pri predmetih, kjer je spretnost ustnega izražanja umeščena med pomembne cilje (slovenščina, tuji jezik) (Marentič Požarnik, 2019).

Marentič Požarnik (2019, str. 286) opredeli nekatere prednosti ustnega načina preverjanja in ocenjevanja: »S skrbno zastavljenimi vprašanji in podvprašanji lahko preverjamo tudi višje cilje (uporabo znanja, analizo, vrednotenje), ugotavljamo način razmišljanja, ga usmerjamo in

dajemo individualizirano povratno informacijo. Z umirjenostjo lahko tudi spodbujamo plahe in zmanjšujemo anksioznost učencev (čeprav daje večina teh prednosti pisnemu preverjanju in zlasti odklanja spraševanje pred tablo).«

Glede na časovno neekonomičnost je škoda uporabljati ustni način ocenjevanja za tiste cilje in standarde (poznavanje osnovnih dejstev, podatkov), ki jih lahko enakovredno ocenimo na drug način. Bolje je, da ga pridržimo za višje, zahtevnejše in specifične cilje. Glavna vprašanja velja vnaprej skrbno pripraviti, prav tako kriterije ocenjevanja za ocenitev kakovosti odgovorov. Učitelj mora posebno pozornost posvetiti vzpostavljanju dobrega, sproščenega medosebnega odnosa, da učenec res da »vse od sebe« in se bodo uveljavile primerjalne prednosti tega načina ocenjevanja (prav tam).

Kako organizirati ustno ocenjevanje?

- Učitelj za ustni način ocenjevanja uporabil različne materiale, ki jih je vključeval tudi v proces poučevanja in učenja (konkretni pripomočki: link kocke, palčke, krogce; didaktične modele: denar, like, telesa, desetiške enote; liste za zapisovanje ipd.).
- Učitelj se lahko odloči za ocenjevanje, pri čemer organizira delo po postajah ali omizjih. Učenci na postajah uporabljajo znane pripomočke, govorijo s sošolci o določenih temah, utrjujejo in preverjajo svoje znanje. Ko se določena skupina učencev zbere na postaji, kjer je tudi učitelj, lahko učitelj znanje tudi oceni. Pri tem uporabi smiselne, znane naloge

oz. dejavnosti ter jasne kriterije ocenjevanja.

- Učinkovit ustni način ocenjevanja je igra vlog. Učitelj jo izvede tako, da učencem nekaj časa za pripravo (npr. priprava ob pred pripravljenem nakupovalnem lističu in ceniku za situacijsko igro vlog v trgovini), nato pa učenci v parih odigrajo situacijo. Učitelj učenca usmerja, podpira. Drugi učenci, ki so že bili na vrsti, opazujejo in po končani igri vlog enega para podajo povratno informacijo glede na znane kriterije. Oceno nato poda še učitelj. Učitelj se z učenci dogovori za kriterije spremljanja (in ocenjevanja) za igro vlog že v procesu poučevanja in utrjevanja.

Kako in česa ni smiselno ustno ocenjevati?

Neustrezno je t. i. spraševanje za vse učence hkrati, in sicer tako da učenci najprej rešijo kratek delovni list, nato pa učitelj popravi naloge, jih vrne ter poda oceno, učenec pa nima možnosti ničesar razložiti, povedati, sporočiti, kar naj bi bil smisel ustnega ocenjevanja.

Ni smiselno in ne ekonomično, da postavimo učenca k tabli, da nam na tablo piše račune in jih računa, riše ravne črte z ravnalcem, ki ga ne obvlada, ter razlaga, kaj počne.

Geometrijo (risanje, načrtovanje) je smiselno in bolj smotrno ocenjevati pisno.

Ne glede na izbrani način ocenjevanja znanja, je za zagotavljanje veljavnosti in objektivnosti ocenjevanja treba vnaprej opredeliti kriterije ocenjevanja in z njimi seznaniti učence. Pri ocenjevanju znanja učencev iz različnih ranljivih

Nekaj utemeljenih izbir ustnega načina ocenjevanja ciljev in standardov

Pri slovenščini:

- Dejavnosti za ocenjevanje **razumevanja prebranega neumetnostnega besedila**, kjer učenec ustno določi okoliščine nastanka dopisa (npr. sporočevalca, naslovnika, kraj, čas) in sporočevalčev namen, povzame temo besedila in bistvene podatke, obnovi besedilo, ga vrednoti in utemelji svoje mnenje.
- Dejavnosti za ocenjevanje sprejemanja in razumevanja književnega besedila, kjer npr. učenec **zmožnost prepoznavanja, doživljanja, razumevanja in vrednotenja proze/pravljice** izkaže tako, da samostojno pripoveduje pravljico in pri tem upošteva njene značilnosti; **zmožnost predstavljanja književne osebe, vživljanja vanjo, poistovetenja z njo in privzemanja njene vloge** pa tako, da sodeluje v skupinski dramatizaciji, poimenuje izbrano književno osebo; govorno izrazi domišljijско predstavo književne osebe; označi književno osebo s posebej oblikovano govorico; razloži, zakaj je književna oseba kaj storila; pove nadaljevanje zgodbe.
- Priporočila za **govorno nastopanje kot ustni način ocenjevanja** smo zapisali v reviji Razredni pouk (Novak, 2019, str. 5–9). Ključno pri govornem nastopanju je, da učenec predstavi bralno izkušnjo in novo (poustvarjalno) besedilo. Iz tega izhaja, da so deklamacija, recitacija, govorni nastop ali predstavitev lastnega besedila – govorno nastopanje, zato je treba pri načrtovanju ocenjevanja imeti v mislih, kolikokrat v letu bomo ocenjevali govorno nastopanje.

Pri matematiki:

- Dejavnosti ob modelih likov in teles (prepoznavanje, poimenovanje in opisovanje **geometrijskih teles in likov**).
- Praktične dejavnosti in opisovanje (sklop **Orientacija**).
- Delo ob modelih (prepoznavanje in poimenovanje **delov celote**).
- Štetje, zapisovanje na kartončke, urejanje števil na kartončkih, določanje predhodnika in naslednika, delo z modeli desetiških enot, razvrščanje števil na sode in lihe itd. pri sklopu Naravna števila in število 0.

Pri spoznavanju okolja:

- Dejavnosti, ki so povezane s spoznavnimi postopki oz. spretnostmi in ob katerih učenec ubesedi svoje odločitve (opazovanje, merjenje, primerjanje, razvrščanje, sklepanje).
- Dejavnosti, povezane z izvajanjem poskusov in preprostih raziskav, kjer učenec ustno predstavi svoje ugotovitve, napovedi in sklepe.

Pri načrtovanju področij ocenjevanja in s tem povezanimi dejavnostmi velja razmisliti tudi o medpredmetnih dejavnostih, ki jih učenec lahko izvede in ustno predstavi (npr. predstavitev svojega prostega časa, kjer učenec predstavi zbrane podatke in jih opiše (spoznavanje okolja) in ubesedi, opiše ob upoštevanju besedilne vrste (slovenščina).

skupin (učenci z učnimi težavami, učenci s posebnimi potrebami, učenci priseljenci, Romi ...) je treba izhajati iz njihovih vzgojno-izobraževalnih potreb. Ob tem ne smemo zaobiti 2. člena Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (Uradni list RS, št. 52/13), ki določa načela ocenjevanja, med drugimi: »Učitelj v osnovni šoli preverja in ocenjuje učencevo znanje tako, da spoštuje osebnostno integriteto učencev in različnost med njimi, upošteva poznavanje in razumevanje ciljev in standardov, uporablja različne načine preverjanja in ocenjevanja znanja glede na cilje oziroma standarde znanja in glede na razred, pri vsakem predmetu učencevo znanje preverja in ocenjuje skozi vse ocenjevalno obdobje, daje učencem, učiteljem in staršem povratne informacije o učenčevem individualnem napredovanju, omogoča učencu kritični premislek in vpogled v usvojeno znanje, prispeva k demokratizaciji odnosov med učenci in učitelji.

Viri in literatura

Marentič Požarnik, B. (2019). *Psihologija učenja in pouka*. DZS.

Novak, N. (2019). Kaj je govorno nastopanje in kdaj ter kako ga ocenjevati? *Razredni pouk*, 21(3), 5–9. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-AFJUB5XE>

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (2013). *Uradni list RS*, št. 52/13. <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2013-01-1988>

Razdevšek Pučko, C. (1996). Drugačne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja. *Sodobna pedagogika*, 47(9/10), str. 411–419.

Zbirnik odgovorov na vprašanja učiteljev (arhiv področne skupine za razredni pouk ZRSS, 2016–2023).